

Evden çalışma ve öğretmenlik mesleği

Yasemin Oğuz Çoşkun¹, Şakir Gülder² & Esen Yılmaz Güner³

Özet: Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle çalışma hayatında gündeme gelen yeni çalışma modellerinden uzaktan/evden çalışma modeli için Covid 19 dönüm noktası olmuş; evden çalışma pandemi döneminde zorunlu bir modele dönüşmüştür. Bu zorunluluk uzaktan eğitime geçilmesiyle birlikte beklenmedik bir biçimde tüm öğretmenleri kapsamına almıştır. Öğretmenler pandeminin etkilerini devam ettirdiği dönemlerde daha çok evden çalışarak mesleklerini icra etmek durumunda kalmışlardır. Bu çalışmada temel eğitim öğretmenlerinin salgınla birlikte deneyimledikleri evden çalışma modeli ile ilgili görüşleri öğretmenlik mesleği bağlamında nitel araştırma yönteminden faydalanılarak ele alınmıştır. Araştırmanın sonunda özellikle öğrencilerle etkileşimin azalmasına bağlı evden çalışmanın öğretmenlerin motivasyonları üzerinde etkili olduğu, öğretmenlerin çoğunluğunun evden çalışmaya adaptasyonda zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmenler evden çalışmanın avantajlarına oranla dezavantajlarının daha fazla olduğunu düşünmektedirler ve evden çalışma modelinin öğretmenlik mesleği için uygun olmadığı görüşüne sahiptirler. Öğretmenlerin öncelikli tercihlerinin evden çalışmayı gerektiren uzaktan eğitim olmadığı; okul ve sınıf ortamında gerçekleştirilen yüz yüze eğitim olduğu araştırmadan elde edilen bulgulardandır.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan çalışma, evden çalışma, pandemi, uzaktan eğitim, yüz yüze eğitim, mesleki doyum, motivasyon, adaptasyon.

Working from home and the teaching profession

Abstract: Covid 19 was a turning point for the remote/home working model, one of the new working models that came to the agenda in working life with the developments in information and communication technologies; working from home has turned into a mandatory model during the pandemic period. This obligation unexpectedly included all teachers with the transition to distance education. During the periods when the pandemic continued its effects, teachers had to perform their profession by working mostly from home. In this study, the opinions of basic education teachers about the working from home model they experienced with the pandemic were examined by using qualitative research method in the context of the teaching profession. As a result of the research, it was concluded that working from home, especially due to the decrease in interaction with students, had an impact on teachers' motivation and that the majority of teachers had difficulty in adapting to working from home. According to the findings of the research, teachers think that the disadvantages of working from home are more than the advantages of working from home and they have the view that the home working model is not suitable for the teaching profession. It is one of the findings of the research that the primary preference of teachers is not distance education, which requires working from home, but face-to-face education in school and classroom environment.

Keywords: Remote work, work-from-home, pandemic, distance learning, face-to-face education, professional satisfaction, motivation, adaptation.

Başvuru/Submitted
30 Nis / Apr 2023
Kabul/Accepted
6 Haz / Jun 2023
Yayın/Published
15 Haz / Jun 2023

Araştırma Makalesi
Research Article

Oğuz-Çoşkun, Y., Gülder,
Ş. & Yılmaz-Güner, E.
(2023). Evden çalışma ve
öğretmenlik mesleği. *Okul
Yönetimi*, 3(1), 9-22.

Okul Yönetimi
School Administration
Journal
2022 3/1
Öncü Okul Yöneticileri
Derneği
e-ISSN: 2718-0808

¹ MEB, yoguzcoskun@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0375-2454.

² MEB, sakirgulder@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0360-1357

³ MEB, esenyilmaz34@gmail.com, ORCID: 0009-0007-5715-1204

Giriş

Covid-19 Pandemisine karşı toplumsal yaşamı sınırlandıran birçok önleme başvurulmuş; alınan tedbirlerden biri toplu olarak bulunulan ortamların faaliyetleri sınırlandırılması olmuştur. Okul ortamları yayılımı artıracak önemli bir faktör olarak görülerek yüz yüze eğitimlere ara verilmiştir. BM verilere göre dünyada 770 milyon öğrenen kitle okul ve üniversitelerin kapanmasından etkilenmiştir (Yamamoto & Altun, 2020:25). Salgın döneminde eğitim faaliyetleri daha çok uzaktan eğitim şeklinde sürdürülmeye çalışılmıştır. Pandemi dönemi uzaktan eğitim çalışmaları psikolojik ve pedagojik yönleriyle olağan süreçlerde genellikle üniversite düzeyindeki uygulamalardan ya da yetişkinlere yönelik uzaktan eğitim çalışmalarından ayrılmıştır. Öyle ki bu dönemi “acil uzaktan eğitim” olarak isimlendiren çalışmalar mevcuttur (Aybat & Özgün, 2020; Aykar & Yurdakul, 2021; Sezgin, 2021).

Uzaktan eğitim en genel tanımı ile bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla zaman ve mekân sınırlılığının ortadan kaldırılarak eğitime erişimin geniş kitlelere ulaştırılabildiği esnek ve bireysel bir öğrenme modeli olarak tanımlanmaktadır (Uşun, 2006:7-8). Salgına bağlı kesintiye uğrayan eğitim hayatında oluşan boşluğu doldurmak üzere eldeki mevcut imkânlarla ivedilikle hayata geçirilen bu model öğretmen olarak bu konuda daha önce deneyimi olmayan tüm öğretmenleri; öğrenen olarak zorunlu eğitim kapsamındaki tüm öğrencileri bir anda kapsamına almıştır. Bu dönemde yürütülen uzaktan eğitim çalışmalarının verimliliği ve etkililiği, sınırlılıkları, karşılaşılan sorunlar, paydaşların motivasyon ve stres durumları, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri gibi çeşitli başlıklarda çok fazla çalışma yapıldığı görülmektedir (Sezgin, 2021; Tekin, 2022; Yılmaz vd., 2020; Özdoğan & Berkant, 2020; İpekli, 2022; Toptaş, 2022; Bakioglu & Çevik, 2020).

Aybat ve Özgün (2020)'e göre öğretmenler tüm rollerini aynı fiziksel mekânda icra etmek durumunda kalmış, buna bağlı olarak öncelikleri belirlemede, odaklanmada sorunlar yaşamışlar, özellikle bakıma muhtaç çocuk ve büyüklerin olması gibi durumlar da göz önünde bulundurulduğunda öğretmenler verimli olabilmek için ayrıca çaba sarf etmişlerdir (Aybat & Özgün, 2020:32). Uzaktan eğitimle birlikte yüz yüze eğitimde sahip oldukları rollere ilaveten yeni pedagojik, sosyal, yönetsel ve teknik roller yüklenen öğretmenler için (Berigel & Çetin, 2019: 130) uzaktan/evden çalışma yeni bir çalışma şekli olmuştur. Yapılan literatür taramasında pandemi dönemi uzaktan eğitim süreci, sınırlılıkları, etkileri, paydaş görüşleri vb. konularda çok sayıda araştırma yapıldığı görülmekle birlikte öğretmenlerin bir çalışma modeli olarak uzaktan/evden çalışmaları ile ilgili bağımsız çalışmalara rastlanmamıştır. Mevcut çalışmaların daha çok uzaktan eğitim üzerine odaklandıkları görülmüştür.

Bu çalışmada Covid19 salgınına bağlı ortaya çıkan zorunlu uzaktan eğitim sürecinde sürecin en önemli paydaşlarından biri olan öğretmenlerin okul ortamı dışında, evden çalışma modeli ile ilgili deneyimlerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. İlk uygulamadaki gözlem ve deneyimlerden yola çıkılarak öğretmenlerin evden çalışma ile ilgili motivasyon ve adaptasyon durumları, evden çalışmanın avantaj ve dezavantajları ile ilgili görüşleri, evden çalışma konusunda tercih durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğretmen görüşlerine dayanılarak öğretmenlik mesleği bakımından evden çalışma modeli analiz edilmiştir.

Uzaktan Çalışma Nedir?

Bilimsel ve teknolojik alanlardaki gelişmeler sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik ve daha birçok alanda sürekli ve hızlı bir değişimi beraberinde getirmektedir. Diğer tüm olgu ve süreçlerde olduğu gibi çalışma olgusunun da zaman içerisinde değişen şartlara göre bazı değişikliklere uğraması kaçınılmazdır. Geçmiş dönemlerde farklı şekillerde kendini gösteren çalışma olgusu bugün tam zamanlı, esnek ya da yarı zamanlı; iş yerinde veya evde, yüz yüze veya çevrimiçi olarak çeşitli biçimlerde gerçekleştirilmektedir (Yılmaz & Aktaş, 2018: 50).

20. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde mekâna bağlı olmadan çalışma beraberinde çalışma saatlerinde azalma eğilimini ortaya çıkarmış; çalışma süresi esnekliği, esnek çalışma düzenlemeleri geleneksel uygulamalarla birlikte yeni çalışma modellerinin hızla yayılmasını sağlamıştır (Serinikli, 2021: 280). Tele çalışma, uzaktan çalışma, evde çalışma, evden çalışma, sanal çalışma gibi kavramlarla ifade edilen bu çalışma biçimleri bazı yönleriyle birbirlerinden farklılaşmaktadır.

Genel olarak uzaktan çalışma bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin sağladığı imkânlarla bağlı olarak bireylere çalışma saatlerini ve mekânını belirleme konusunda esneklik tanıyan, belirli ölçüde kendi çalışma günlerini ve hızını belirleme, çalışma ortamını organize etme gibi birtakım özgürlükler ve iş özerkliği sağlayan bir model olarak tanımlanmaktadır (Kıcır, 2019: 187). Bu çalışmada salgın riskine karşı getirilen kısıtlamalar öğretmenler için çalışma ortamı olarak daha çok ev ortamını zorunlu kıldığından bu tanımlar içerisinde evden çalışma kavramı kullanılmıştır.

Uzaktan Çalışmanın Gelişimi

Uzaktan çalışma modeli ile ilgili ilk söylemlerin 1960'lı 1970'li yıllara dayandığı görülmektedir (Bilginöglü, 2020: 1103). 1990'lı yıllarda yeni çalışma biçimleri daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Bunda bilgi devriminin önemli etkisi olmuş; artan teknolojik imkânlar işin işyeri dâhilinde ve belirli zamanlar içerisinde yapıma zorunluluğunu ortadan kaldırarak evden çalışma olanaklarını artırmıştır (Kırcı, 2019:175; Bilginöglü, 2020: 1103; Meşhur, 2010: 3) 2000'li yıllar itibariyle uzaktan çalışmaya rağbet artmış; bu çalışma şeklinin çalışan ve işveren açısından avantajları sıklıkla dile getirilmeye başlanmıştır (Demirbilek, 2007: 75-76; Kırcı, 2019: 178).

Uzaktan çalışmaya olan ilgi ülkelerin gelişmişlik durumlarına, sektörlerin bu çalışma modeline uygunluğuna göre değişebilmektedir. ILO'nun verilerine göre Covid 19 salgını öncesi AB ülkelerinde uzaktan çalışma ülkeler arasında farklılık göstermektedir (ILO, 2020: 2). Türkiye'de zaman içinde gittikçe çeşitlenen çalışma biçimleri ile ilgili az sayıda bilimsel araştırma bulunduğundan (Koyuncu, 2006: 14; Kırcı, 2019: 179) Türkiye için uzaktan çalışmanın gelişimini takip etmek çok mümkün olmamaktadır. 2004 yılında Ankara'da kamu ve özel kurumlarda yönetici pozisyonundaki kişilerin tele çalışmaya yönelik tutum ve görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılan anket çalışması Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmalardan ilki kabul edilmektedir (Meşhur, 2010: 11-13).

Görüldüğü üzere Covid 19 salgınıyla gündeme taşınan evden çalışma yeni bir çalışma biçimi olmamakla birlikte daha önce tercihen başvurulmuş bir yöntem iken salgın riskinden dolayı zorunlu hale dönüşmüş, uygun sektör ve kademelerde hizmet üretimi ve üretilen hizmetin tüketiciye ulaştırılması bilişim araçları vasıtasıyla sağlanmaya çalışılmıştır.

Sektörler ve Meslekler Bakımından Uzaktan Çalışma

Geleceğin çalışma biçimi olarak ifade edilen uzaktan çalışma gün geçtikçe yaygınlaşırken evden çalışan meslek gruplarının sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Ancak her sektör evden çalışma için uygun olmayıp sektörler ve mesleklere göre uzaktan çalışmanın yaygınlığı önemli farklılıklar göstermektedir. Bazı meslek gruplarında işin üretildiği ortamda fiziksel olarak bulunmak zorunluluk arz etmektedir. Programcılar, kodlayıcılar ve bilişim teknolojileri için uzaktan çalışma seçenekleri daha fazla olmakla birlikte teknolojik gelişmeler sayesinde müşteri hizmetleri, pazarlama, tasarım, lojistik, finansman, metin yazarlığı, öğretim, askeriye gibi birçok sektörlerde de uzaktan çalışma bir alternatif olabilmektedir (Bilginöglü, 2020: 1114).

Akça ve Tepe Küçüköglü (2020)'nin aktardıklarına göre evden çalışabilme imkânı ile yüksek vasıflı meslekler ve yüksek ücretle çalışanlar (eğitim, finans, sigorta, gayrimenkul vb.) arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır. Uzaktan çalışabilirlik payı yöneticiler ve profesyoneller için diğer çalışma gruplarına göre çok daha yüksek iken (%25 ve %32); temel düzey üretim odaklı mesleklerde çalışan (tarım, inşaat, gıda, tedarik vb.) bireylerin evden çalışma potansiyelleri çok düşüktür. Diğer yandan evde uygun teknoloji kurulumuna sahip olunmaması, iletişim alt yapısının bulunmaması evden çalışmayı zorlaştırmaktadır (Bilginöglü, 2020: 1121; Akça & Tepe Küçüköglü, 2020: 76-77; Deoitte, 2020).

Evden çalışma modeline en uygun ve en uzak sektörler Tablo 1'de görülmektedir:

Tablo 1.

Evden Çalışma Durumu ve Sektörler

<i>Evden çalışma düzenine en uygun sektörler</i>	<i>Evden çalışma düzenine en uzak sektörler</i>
➤ Eğitim hizmetleri	➤ Ulaştırma ve depolama
➤ Profesyonel, bilimsel ve teknik hizmetler	➤ Yapı sektörü
➤ İşletmelerin ve şirketlerin yönetimi	➤ Perakende ticaret ve satış
➤ Finans ve sigortacılık	➤ Tarım, ormancılık, balıkçılık, avcılık
➤ Bilişim	➤ Konaklama, yiyecek ve içecek hizmetler

Aytun ve Özgüzel (2020), ABD'de yapılan bir araştırmadan faydalanarak Türkiye için TÜİK Hane Halkı İşgücü anketi verileri üzerinden mesleklerin ne ölçüde evden yapılabildiğini hesaplamışlardır. Özel sektörde bu oran ABD ekonomisi için %34 iken Türkiye'de %24 olarak tespit edilmiştir. Üst kademede çalışan müdürler ve onların bir altındaki profesyoneller işlerinin %70'e yakını evlerinden gerçekleştirilebilirken, ağır iş yükü gerektiren temel meslekler ve zanaat işleri için oran %10'un altında düşmektedir. Beceri düzeyine göre ise üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip çalışanlar işlerinin ortalama %50'sini evden yürütebilirken, daha düşük eğitilmiş işgücünde oran

%17'lere gerilemektedir (Aytun & Özgüzel, 2020).

Uzaktan Çalışmanın Avantaj ve Dezavantajları

Farklı çalışma biçimlerinin çalışanlara ve organizasyonlara sağladığı avantajlar ve dezavantajlar üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu bölümde genel olarak fiziksel mekân ve mesai saati sınırı olmadan çalışmaya imkân veren çalışma biçimlerinin avantaj ve dezavantajları ile ilgili yapılmış çalışmalar birlikte değerlendirilmiştir.

Uzaktan çalışma organizasyonlar için ofis-mekân tasarrufu sağlamakta, çalışma verimliliğinde ve motivasyonunda artış gözlenmekte, iş ilişkilerinde esneklik oluşmakta, devam zorunluluğunu ortadan kaldırmakta ve maliyetlerin azalmasına imkân tanımaktadır. Fiziki mekân için yapılan harcamaların azalması işletmelere önemli oranda tasarruf sağlamaktadır. Organizasyonlar bu çalışma şeklini tercih ettiklerinde profesyonellerle çalışma, nitelikli işgücüne sahip olma gibi avantajlara da sahip olabilmektedirler (Bilginöglü, 2020: 1117; Akça, 2020: 75; Meşhur, 2010: 7). Rekabette önemli avantajlar sağlayan sanal çalışma, nakliye, hava koşulları, doğal felaketler, terörist eylemler gibi dışsal faktörlere karşı işletmelerin mücadele gücünü ve esnekliğini artırmaktadır (Demirbilek, 2007: 78-80).

Gelecekte daha da yaygınlaşması öngörülen uzaktan çalışma sağladığı avantajlarla iş görenlerin de bu çalışma şekline olan ilgilerini artırmaktadır. Esneklik, özel hayata ve aileye daha fazla vakit ayırma, kişisel özgürlük, özerklik, daha iyi yaşam kalitesi, verimlilik, zamandan ve maliyetten tasarruf gibi nedenlerle çalışanlar çalışmayı işyeri dışında bir mekânda gerçekleştirmeyi tercih edebilmektedirler (Kırcı, 2019: 178; Meşhur, 2020: 7; Demirbilek, 2007: 80). İşe ulaşma sorununu ortadan kalkması, yakıt, iş kıyafeti, öğle yemeği gibi masraflardan tasarruf avantajları arasında sayılmaktadır. Uzaktan çalışma daha iyi bir iş-yaşam dengesi sunabilmekte; strese neden olan birtakım unsurları ortadan kaldırmakta, çalışma esnekliği özellikle bakmakla yükümlü bireyleri bulunan (çocuk, yaşlı, engelli) çalışanlar için önemli bir avantaj olabilmektedir (Kavi & Koçak, 2010/2:78; Bilginöglü, 2020: 1116; Akça, 2020: 75; Demirbilek, 2007: 78-80; Meşhur, 2010: 7).

Kavi ve Koçak (2010), evden çalışmanın etik boyutu üzerine yaptıkları araştırmada evden çalışmanın iş etiği bağlamında olumlu ve olumsuz boyutlarını ortaya koymuşlardır. Buna göre; strese bağlı olarak ortaya çıkan verimsiz çalışmanın, işi bitirme telaşıyla özensiz yapılmasının, işte sorun çıkarma, işten kaytarma vb. etik dışı davranışların önüne geçilmesi, çalışanların dışlanmaya ya da “mobbing”e maruz kalmalarının önlenmesi, iş yerinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili ihmal edilebilecek birtakım önlemlere gerek kalmaması uzaktan çalışmanın iş etiği açısından olumlu boyutlarını oluşturmaktadır. Ayrıca evden çalışma ile daha fazla kadın ve engelli istihdamına olanak sağlanmakta, iş etiğini zedeleyen işe geç kalma, devamsızlık vb. durumlar ortadan kalkmakta; etik dışı işten çıkarmaların önüne geçilmektedir. Zaman tasarrufu sayesinde toplumsal olaylarla daha fazla ilgilenme imkânı uzaktan çalışmanın etik bağlamda olumlu tarafları arasında sıralanabilmektedir (Kavi & Koçak, 2010/2: 80-81).

Yüz yüze iletişimin olmadığı ya da sınırlı düzeyde olduğu uzaktan çalışmada çalışanların iletişim ve enformasyon ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, iş görende oluşan sosyal izolasyon hissi ve örgüte aidiyet duygusunda zayıflık, iş yeri dışında çalışma koşullarının neden olduğu odaklanma sorunu, bilişim sistemleriyle ilgili karşılaşılması muhtemel güvenlik riskleri, takım çalışmasına çok olanak tanımaması, çalışanlarda statü kaybı korkusu, terfi sorunları uzaktan çalışmanın dezavantajları arasında ifade etmektedir. Uzaktan çalışma yöneticilerin organizasyonu yönetmelerini zorlaştırabilmekte; süreç odaklı değil sadece sonuç odaklı değerlendirme yapabilmeleri mümkün olmaktadır. Performans değerlendirmede karşılaşılan güçlükler, iş görenlerde sorumluluk bilincinin azalması, kurumsal yapıya uyumda yaşanan problemler (Meşhur, 2010: 7; Demirbilek, 2007: 81-86; Bilginöglü, 2020: 1108; Meşhur, 2010: 7; Akça & Tepe Küçüköglü, 2020: 75) ve sosyal etkileşimin sınırlı olmasına bağlı olarak kurum kültürlerinin zaman içerisinde kaybolma riskini doğurması (Bilginöglü, 2020: 1117) organizasyonlar için birer dezavantaj olabilmektedir.

Bireylere daha iyi bir iş yaşam dengesi sunduğu yönünde görüşler ağırlıklı olmakla birlikte uzaktan çalışmada ev rutinleri ve iş rutinlerini birbirinden ayırma ve işe odaklanmada güçlüklerle karşılaşıldığına dair görüşler de mevcuttur. Mesai olgusunu oturtamayıp gün boyu çalışır duruma gelmek evden çalışmanın bir dezavantajı olarak karşımıza çıkmaktadır. İş ve özel yaşam iç içe geçtiği ve mesai saati kavramı esnediği için çalışanın özel hayatına müdahale sayılabilecek durumlar da ortaya çıkabilmektedir (Kavi & Koçak, 2010/2: 81-84; Tuna & Türkmendağ, 2020: 3252). Bilginöglü (2020), 7 gün 24 saatlik bir mesai anlayışının ve hiç bitmeyen yapılacaklar listesi olduğuna dair bir inanın var olduğuna dikkat çekerek uzaktan çalışanların daha iyi bir iş-yaşam dengesine sahip oldukları düşüncesinin yanlışlığına vurgu yapmaktadır. Evden çalışanlar çalışma saatleriyle

İlgili sınırlar belirlemedikleri takdirde iş kolaylıkla kişinin hayatının her alanına sızabilmektedir. Diğer yandan yeterince mesai harcıyıp harcamadıkları konusunda üzerlerinde baskı oluşabilmektedir (Bilginöglü, 2020: 1108-1110). ILO'nun araştırmasına göre de ev ve iş rutinlerinin bir arada olması evden çalışanları zorlamakta ve çalışanların işlerini bitirmek için gün içinde ek süre yaratmaları gerekmektedir (ILO, 2020: 6).

Yöntem

Amaç

Bu çalışmada Covid 19 salgınına bağlı uygulamaya konulan zorunlu uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin okul ortamı dışında, evden çalışma modeli ile ilgili deneyimlerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bunun için aşağıdaki araştırma sorularının cevapları aranmıştır:

1. Öğretmenlerin evden çalışma döneminde motivasyon durumları nasıldı?
2. Öğretmenlerin evden çalışma dönemine adaptasyon durumları nasıldı?
3. Öğretmenlere göre evde çalışma modelinin avantaj ve dezavantajları nelerdir?
4. Öğretmenler evden çalışma modelini ne düzeyde tercih etmektedirler ve tercihlerinin gerekçeleri neler?
5. Öğretmenler evden çalışma modelini öğretmenlik mesleği için uygun görüyorlar mı?

Desen

Araştırmada sosyal hayatın akışı içindeki olgulara odaklanarak bu olguları herhangi bir dönüşüme uğratmadan incelenen, olguya ilişkin metin ve söylev analizlerine yer verilen, olay ve olgular kendi gerçekliklerinden ya da bağlamından koparılmadan analiz edilen (Baltacı, 2019: 370) nitel araştırma yönteminden faydalanılmış ve olgu bilim deseni kullanılarak öğretmenlerin pandemi döneminde evden çalışma ile ilgili görüşleri incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni İstanbul Çekmeköy İlçesinde resmi ortaokullarda görev yapan ve uzaktan eğitim uygulamalarında görev alan branş öğretmenleridir. Araştırmada seçişiz olmayan, zengin bilgi içerdiği düşünülen durumların detaylı incelenmesini kolaylaştıran amaçlı örneklem kullanılarak farklı branşlarda, cinsiyetlerde ve yaşlarda 12 öğretmenle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırma grubuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Araştırma Grubuna İlişkin Betimsel İstatistikler

	<i>Değişken</i>	<i>f</i>
Cinsiyet	Kadın	7
	Erkek	5
Yaş	25-35	4
	36-45	5
	46-55	3
Branş	Fen Bilimleri	4
	Türkçe	2
	Matematik	2
	Sosyal Bil	2
	İngilizce	1
	Din Kültürü	1
Kıdem	1-5	1
	6-10	4
	11 -15	1
	16-20	3
	21-25	2
	25 +	1
Medeni durumu	Evli	9
	Bekar	3
Toplam		12

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak "Pandemi Döneminde Yapılan Uzaktan Eğitim Uygulamaları İle İlgili

Öğretmenlerin Görüşleri” derinlemesine görüşme formu kullanılmıştır. Formda tanıtıcı sorulara, daha derinlemesine bilgi edinmeye ve detaylara ulaşmaya imkân veren sondaj sorulara yer verilmiştir. Formun oluşturulma aşamasında uzman görüşüne ve 2 ortaokul müdürü ve 2 öğretmenin görüşüne başvurulmuştur.

Veri Toplama Süreci

Araştırmaya katılmayı kabul eden her bir katılımcıdan izin alınarak görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Her bir katılımcı için birer senaryo formu hazırlanmıştır. Konuşma dökümü yapılırken bir yandan da derinlemesine görüşme esnasında alınan kısa bilgi notlarında yer alan gözlemlere dayalı bilgiler de senaryo formlarına eklenmiştir. Her bir konu başlığı için görüşülen kişiden alınan cevaplar bu formda özetlenerek ve yorumlanarak belirtilmiştir. Verilerin incelenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi kuramsal anlamda belirgin olmayan temalar ve alt temaların oluşturularak analiz edilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca konu ile ilgili katılımcıların dikkat çeken cümlelerine de yer verilmiştir.

Görüşmelerin yapıldığı zaman dilimi Covid-19 salgınına yönelik tedbirlerin devam ettiği ve öğretmenlerin yaz tatilinde oldukları bir dönemdir. Bu nedenle görüşmelerin tamamının yüz yüze gerçekleştirilememiş olması ve pandemi koşullarından dolayı görüşülen kişi sayısının sınırlı kalması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda konunun tarafsız gözlemlenmesi, ölçme aracının ölçmek istenilen durum ve olguları doğru ölçmesi, toplanan verilerin gerçeği yansıtması araştırma sonuçlarının geçerliği ve güvenirliliği açısından gereklidir. Araştırılan konunun bütüncül bir fotoğrafının çekilebiliyor olması çalışmanın geçerliliğine katkı sağlamaktadır. Araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceği ve başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşip ulaşamayacağı ise nitel araştırmaların güvenirliliği ortaya koyan kriterlerdir (Karataş, 2015:76-78).

Araştırmada işlem başmakları detaylı olarak belirlenmiş, bulgular olabildiğince objektif ve şeffaf bir biçimde analiz edilmiştir. Görüşme formunun hazırlanmasında uzman görüşünden, 2 ortaokul müdürü ve 2 öğretmenin görüşlerinden yararlanılmış, iki pilot uygulama yapılmış ve görüşme sorularına son şekli verildikten sonra katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar iki araştırmacı tarafından araştırmanın problem ve alt problemler ile ilişkilendirilmiş, iki araştırmacının yaptığı kodlamalar uyumlu hale getirilerek temalar betimlenmiştir. İnanırlılığını artırmak üzere doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırma bulguları diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada katılımcıların “Pandemi Döneminde Yapılan Uzaktan Eğitim Uygulamaları İle İlgili Öğretmenlerin Görüşleri” derinlemesine görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplardan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplardan doğrudan alıntılar yapılmış, ayrıca gözlem notlarından da yararlanılmıştır. Veriler problem durumu ile ilgili belirlenen alt temalar doğrultusunda analiz edilmiş, doğrudan alıntılar ve gözlem notları alt temalarla ilişkilendirilerek yorum yapılmadan aktarılmıştır.

Etik

Araştırmaya katılan öğretmenler görüşmeler öncesinde araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgilendirilerek hiçbir zorlamaya maruz bırakılmadan gönüllülük esası ile aydınlatılmış onam formu doldurarak çalışmada yer almışlardır. Araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulmuş, bunun yerine kodlar kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken tarafsızlık, açıklık ve netlik ilkelerine riayet edilmiştir.

Bulgular

Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular genel olarak öğretmenlerin pandemi dönemi acil uzaktan eğitim çalışmalarının verimliliği ve sınırlılıkları ile ilgili olarak mevcut koşullar içerisinde yapılması gerekenlerin yapıldığı, bu dönemde normal şartlarda beklenen performansın ve verimin beklenmesinin doğru bir yaklaşım olmayacağı yönünde görüşe sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte öğretmenlerin pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde tecrübe ettikleri evden çalışma dönemindeki motivasyon durumlarını, evden çalışma modeline adaptasyon düzeylerini, evden çalışmanın avantaj ve dezavantajlarına ilişkin görüşlerini, evden çalışma ile ilgili tercih durumlarını ve evden çalışmanın öğretmenlik mesleğine olan uygunluğu ile ilgili değerlendirmelerini görüşmelerden elde edilen bulgulardan yola çıkarak aşağıdaki gibi analiz etmek

mümkün olmaktadır.

Evden Çalışma ve Öğretmenlerin Motivasyon Durumu

Motivasyon insanların önceden belirlenmiş bir hedefe varmak üzere kendi istek ve arzularıyla hareket etme sürecidir. Başka bir ifade ile bir şeyleri yapmak için içimizde hissettiğimiz istek ve hevestir (Ünsar, İnan, & Yürük, 2010:250).

Araştırmada elde edilen bulgular pandemi döneminde uzaktan eğitim yöntemiyle öğrencilerine ulaşmaya çalışan öğretmenlerin motivasyon düzeylerinin çeşitli faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Salgın sürecinde öğretmenlerin motivasyon durumları ile ilgili görüşleri Tablo 3’de görülmektedir:

Tablo 3.

Öğretmenlerin Evden Çalışma Döneminde Motivasyon Durumları

Alt Tema	Kod	Öğretmenler	Frekans
Öğretmenlerin motivasyon durumları	Yüksekti	G1, G3, G4, G5, G6, G11	6
	Yüksek tutmaya çalıştım	G2, G7, G8, G9, G12	5
	Düşüktü	G10	1

Öğretmenlerden yarısı (f=6) motivasyonlarının yüksek olduğunu ifade ederken, önemli bir kısım (f=5) öğrencilere bu süreçte yeterli desteği sağlayabilmek için motivasyonlarını yüksek tutmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen motivasyonunu etkileyen faktörlerle ilgili elde edilen bulgular Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4.

Öğretmenlerin evden Çalışma Sürecinde Motivasyonlarını Etkileyen Faktörler

Alt Tema	Kodlar ve frekanslar	
Öğretmenlerin evden çalışma sürecinde motivasyonlarını etkileyen faktörler	Olumlu	Pandemi döneminde işimi yapabiliyor olabilmek (6) Yeni şeyler öğrenme fırsatı (3) Veli ve öğrencilerden aldığım geri bildirimler (4)
	Olumsuz	Öğrenci katılımının yetersiz olması (11) Öğrencilerle yeterli etkileşimde bulunamamak (8) Okul/sınıf ortamından uzak olmak (6) Gösterdiğim çabanın karşılıksız kaldığını hissetmek (5) Evden çalışma (5) Teknik problemler (4)

Tablo 4’e göre öğretmenlerin yarısı (f=6) pandeminin sebep olduğu tüm olumsuz şartlara rağmen mesleğini yapıyor olabilmeyi önemli bir motivasyon kaynağı olarak belirtmişlerdir. G3 bunu “Pandemi döneminde o kaygıyı görmüyorsunuz artık, çünkü benim yapmam gereken şeyler var, önceliğim bunlar diyorsunuz ve bu iyi bir şey, iyi bir motivasyon benim için” şeklinde; G9 ise “Canlı derslere başladığımızda sanki öğretmenliğe ilk defa başlıyormuşum gibi hissettim. Müthiş bir heyecan” şeklinde duygularını ifade etmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen motivasyonunu olumsuz etkileyen en önemli faktörün hedef kitleye yeterince ulaşamama, canlı derslere öğrenci katılımının düşüklüğü olduğu (f=11) görülmektedir. G10 konu ile ilgili düşüncesini “Öğrenciyi az görünce de insan biraz şey yapıyor, ... öğrenci azken senin de motivasyonun ister istemez düşüyor” şeklinde ifade ederken G12 “... yaklaşık bir 60-70 beklerken 10 kişiyle 15 kişiyle ders yapmak biraz bizim de tadınızı kaçırdı tabii” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Motivasyon düşüklüğüne neden olan diğer faktörlerin (öğrencilerle yeterli etkileşimde bulunamamak, okul/sınıf ortamından uzak olmak, gösterilen çabanın karşılıksız kaldığını hissetmek) genel olarak uzaktan çalışmanın sınırlılıkları ile örtüşmektedir. Katılımcılardan bir kısmının (f=5) evden çalışmayı doğrudan motivasyon düşüklüğünün sebepleri arasında sıraladıkları görülmektedir.

Uzaktan Öğrenme Kuramlarından Transaksyonel Uzaklık Kuramına göre sınıf ortamında olduğu gibi uzaktan eğitimde de öğrenmenin temelinde öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişim bulunmakta; uzaktan eğitimde asıl uzaklık öğretene-öğrenen arasındaki iletişimin yetersiz gerçekleşmesinden ve psikolojik etmenlerden kaynaklanmaktadır (Gökmen, Duman, & Horzum, 2016: 33-35). Görüşmeler sırasında uzaktan eğitim denildiğinde görüşmecilerin daha çok canlı derslere odaklandıkları ve değerlendirmelerini de çoğunlukla canlı dersler üzerinden yaptıkları

görülmüştür. Dolayısıyla görüşülen öğretmenler için uzaktan eğitimin en önemli ayağını öğrencilerle birebir iletişime geçme imkânı sunan canlı dersler oluşturmuş, öğretmenler öğrencilerle iletişim içerisinde oldukları eş zamanlı (senkron) dersleri daha fazla önemsemişlerdir. Öğretmenler pandemi sürecinde motivasyonlarını etkileyen faktörlerden birini canlı derslerde öğrencilerin etkileşim durumu olduğu ifade etmişlerdir. Görüşülen öğretmenlerin çoğunluğunun (f=8) senkron derslere öğrencilerin aktif katılımları konusunda memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. G6 bunu “Katılan çok nadir, yani her sınıfta 1 ya da 2 öğrenci diyebilirim aktif olarak.” şeklinde, G10 ise “Öğrenciler daha çok dinlemeyi tercih ediyorlar. ... Öğrencileri derste aktif hale getirmek biraz zor oluyor uzaktan eğitimde” şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin Evden Çalışma Döneminde Adaptasyon Durumları

Evden çalışma şekli bireylerin gündelik yaşam pratiklerini değiştirmekte; esnek zaman ve mekân kullanımına bağlı olarak çalışma saatlerinin de esnekleşerek gündelik yaşamı işgal etmesine neden olabilmekte; ev ve iş alanları arasındaki sınır belirsizleştiği için evden çalışmanın bireylerin gündelik yaşamlarını nasıl etkilendiği sorusu gündeme gelmektedir (Baydar, 2021: 66; Bilginoğlu, 2020: 1108-1110). Bu ise evden çalışmanın dezavantajlı yönlerini ön plana çıkarmaktadır.

Pandemi sürecindeki evden çalışma sistemini, olağan dönemlerde yapılan evden çalışma sisteminden ayıran birtakım unsurlar söz konusudur ki bunun başında tercih durumunun ortadan kalkıp birçok kişinin zorunlu olarak kendisini bu sistemin içerisinde bulmasıdır. Zorunlu ve aniden geçilen bu yeni durum adaptasyon ve odaklanma ile ilgili sorunları beraberinde getirmiştir. Ev hayatının günlük rutinleri, evde ilgilenilmesi gereken çocuklar, yaşlılar ve diğer aile fertleri, tüm bunlara ilaveten salgının neden olduğu psikolojik sorunlar bu dönemde evden çalışmayı etkileyen faktörler arasında yer almıştır.

Bulaş riskini azaltmak için başvuru olan önlemlerden birinin okulların kapatılması ve tüm eğitim kademelerinde yüz yüze eğitimin yerini uzaktan eğitimin almasıyla öğretmenlerin de çalışma şekli zorunlu olarak evden çalışmaya dönüşmüştür. Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin evden çalışma deneyimlerini değerlendirmeleri istenmiş; öğretmenlerin bu çalışma şekline adaptasyonları ile ilgili ulaşılan sonuçlar Tablo 5’de yer almaktadır:

Tablo 5.

Öğretmenlerin Evden Çalışma Döneminde Adaptasyon Durumları

<i>Alt Tema</i>	<i>Kod</i>	<i>Öğretmenler</i>	<i>Frekans</i>
Uzaktan çalışma döneminde adaptasyon durumu	<i>Ev rutinleri ile iş rutinlerini birbirinden ayırmakta zorlandım</i>	G1, G2, G6, G8, G9, G10, G12	7
	<i>Ev rutinleri ile iş rutinlerini birbirinden ayırmakta zorlanmadım</i>	G3, G4, G5, G7, G11	5

Tablo 5’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmen görüşlerinin yeni çalışma şekline uyum sağlama ve ev rutinleri ile iş rutinleri arasında dengeyi sağlama konusunda farklılaştığı görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı (f=5) yeni duruma uyum sağlamakta güçlük çekmediğini ifade ederken bir kısmı bu konuda zorlandıklarını belirtmişlerdir. G3 mevcut duruma kolay adapte olmasının gerekçesini “Önceden planlanan ders saatimiz olduğu için ona göre rutinimi planladım, onun için çok büyük sıkıntı yaşamadım” şeklinde ifade ederken; G3 “*Ev ortamıyla okul ortamını, iş ortamını birlikte götürmek (vurgulayarak) ev ortamında çok zor, okulda çok daha kolay*” olduğunu düşünmektedir.

Evde bakıma ihtiyaç duyan kişilerin varlığı, çocuk sayısı ve bu çocukların yaşlarının evden çalışmaya adaptasyonda önemli bir etken olduğu görülmektedir. Nitekim evde küçük çocuğu olan öğretmenler özellikle canlı derslerinde daha fazla sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. G9 bu durumu “Zorlandım. Bu zorluğun nedeni küçük çocuğumun olmasıydı. Ders saatlerinde onu oyalayacak evde üçüncü bir kişiye ihtiyaç duyduk” şeklinde ifade ederken G8 “Bu dönemde annem rahatsızlandı. Bütün işlerle biz ilgileniyorduk, ablam ve ben. Dolayısıyla bir anda binen ev yükü, duygusal durum, aşırı endişe ve kaygı, onun üstüne her şeyin üstüne maskenizi takıp karşısına oturduğunuz öğrenciler” şeklinde yaşadığı sıkıntıları ifade etmiştir. G2 ise adaptasyonda sorun yaşamamış olma gerekçesini “Benim evimde kişi sayısı az olduğu için, ayağıma dolanan çocuk sayısı da az olduğu için bu sıkıntıyı çok ileri boyutta yaşamadım” şeklinde belirtmiştir.

Öğretmenlere Göre Evden Çalışmanın Avantaj ve Dezavantajları

Çalışanlar açısından ev ve iş ile ilgili faaliyetleri birlikte yürütebilme, esneklik, özgürlük ve özerklik, zamandan tasarruf, aileye daha fazla vakit ayırma, rahatlık, zamandan ve maliyetten tasarruf, enerjik

olma hali evden çalışmanın başlıca avantajları arasında görülmektedir. Diğer yandan meslektaşları ile yüz yüze görüşememe, sosyal izolasyon, psikolojik problemler, deneyim eksikliği, sosyal ilişkilerde zayıflama, iş-ev yaşamı dengesi ile ilgili sorunlar, konsantrasyon, evdeki ergonomi sorunları, donanın yetersizliği çalışanlar için evden çalışmanın başlıca dezavantajları olarak ifade edilmektedir (Kavi & Koçak, 2010/2: 81-84; Tuna & Türkmendağ, 2020: 3252; Akça & Tepe Küçükkoğlu, 2020: 75).

Görüşmeye katılan öğretmenlerin kendi deneyimlerinden yola çıkarak evden çalışmanın avantaj ve dezavantajları ile ilgili görüşleri Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6.

<i>Öğretmenlerin Evden Çalışmanın Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşleri</i>	
<i>Alt Tema</i>	<i>Kodlar ve Frekanslar</i>
<i>Öğretmenlere göre evden çalışmanın avantajları</i>	<i>Zamanı planlamada serbestlik (2)</i>
	<i>Daha rahat bir ortam (2)</i>
	<i>Daha fazla vakit (6)</i>
	<i>Ulaşım sıkıntılarının ortadan kalkması (3)</i>
	<i>Ulaşım, yemek vb. maliyetlerinin azalması (1)</i>
	<i>Kişisel gelişime daha fazla zaman ayırabilme (1)</i>
<i>Öğretmenlere göre evden çalışmanın dezavantajları</i>	<i>Öğretmenlik mesleği için uygun olmaması (5)</i>
	<i>Motivasyon eksikliği (3)</i>
	<i>Rollerin birbirinden ayırlanamaması (4)</i>
	<i>Kilo alma, hareketsizlik, sağlık problemlerine sebep olma (3)</i>
	<i>Sıkıcı olması (3)</i>
	<i>Kontrol edilemeyen durumların mevcudiyeti (2)</i>
	<i>İş hayatının bittiği hissi (1)</i>
<i>Mesai kavramının ortadan kalkması (1)</i>	

Öğretmenlerin verdikleri cevapların genel olarak evden çalışmanın avantaj ve dezavantajları ile örtüştüğü, ancak katılımcı öğretmenlerin evden çalışmanın dezavantajları üzerine daha fazla görüş bildirdikleri görülmektedir. G1 evde çalışmanın dezavantajlarının daha fazla olduğu yönündeki görüşünü “Evde olmak, dezavantajı daha çok, psikolojik açıdan. Hani evden çıkmıyorsunuz çocukları yüz yüze birebir görmüyorsunuz, bir hazırlık yapmıyorsunuz. Kendi öz bakım hazırlığımız çok kısıtlı. Sadece ekranda görünecek kadar bir öz bakım yapıyorsunuz. Bu bir süre sonra sizi mutsuz ediyor. Yani dezavantajları daha çok diyebilirim” şeklinde belirtirken; G2 evden çalışma ile ilgili düşüncelerini “Evde çalışmanın avantajı... Düşünüyorum (gülerek) düşünüyorum. Yani belki derse hazırlık noktasında daha rahat ya da gün içerisinde daha dağınık çalışarak yani (zorlanarak) o işleri toplama fırsatımız oldu ya da evde daha fazla vakit geçirdim ama onun dışında hani süperdi, mükemmeldi, evden çalışmak harikaydı diyebileceğim bir durum yok. Dezavantajlarını daha fazla olduğunu düşünüyorum” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan G5’in “Aktif bir çalışma dönemi olmadı bizim için. ... hani gerçekten iş hayatındaymiş gibi gelmedi ya da iş hayatımız devam ediyormuş gibi gelmedi” şeklindeki ifadesi evden çalışmayı çalışma hayatından saymadığını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Diğer yandan rollerin birbirine karışması, ev ortamında beklenmeyen durumlar katılımcılar tarafından evden çalışmanın dezavantajları olarak belirtilmiştir. G1 “Evde olmak çok zor. Çünkü çocuklarımız evde, eşiniz evde, onların beklentileri oluyor, sizi evde görünce (gülerek) siz anne gibisiniz” diyerek ev ortamında rollerin ayrıştırılmasında yaşadığı zorlukları ifade etmiştir. G2 ise “Şimdi bir kere daha planlı olmak zorundayız. Çünkü evdeyim. İşte çocuğun ders saatin,i yemek saatini her şeyini planlayıp kendi ders saatime odaklanmam gerekiyor. Ancak bazı önüne geçemediğiniz durumlar var. Mesela kapı çalıyor, o arada bakacak kimse yoksa kalkıp kapıya bakma durumu oluyor. İşte orda ne yapıyorsunuz, canlı derstesiniz. Çocuklar bir dakika diyorsunuz koştura koştura kapıya gidiyorsunuz” şeklinde ev ortamında kontrol edilemeyen durumların mevcudiyetinden kaynaklı yaşanan sorunları ifade etmiştir.

Evden Çalışma ile İlgili Öğretmenlerin Tercihleri

Çeşitli kriterlere göre hangi meslek gruplarının, hangi sektörlerin ve hangi kademe çalışanların uzaktan çalışmaya daha elverişli olduğu konusunda yapılan çalışmalar mevcuttur (Akça & Tepe Küçükkoğlu, 2020: 76-77; Deoitte, 2020; Bilginoğlu, 2020).

Eğitim sektörü evden çalışma düzenine uygun sektörler ve öğretmenlik evden çalışmaya uygun meslekler arasında sıralanırken öğretmenlerle yapılan görüşmelerde bu genel kanıdan farklı olarak evden çalışmanın öğretmenlik mesleği için uygun olmadığı ve öğrencilerle aynı fiziksel ortamı

paylaşamamanın motivasyon kaybına neden olduğu, verimliliğin ve mesleki doyumun yeterince sağlanamadığı kanaatinin yaygın olduğu görülmektedir. Evden çalışma ile ilgili bir tercih durumu söz konusu olsaydı tercihlerinin hangi yönde olacağı sorusuna bu konuda görüş bildirmeyen dört katılımcı dışında hiçbir katılımcının öncelikli tercihinin evden çalışma olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 7.

Evden Çalışma İle İlgili Öğretmenlerin Tercihleri

<i>Alt Tema</i>	<i>Kod</i>	<i>Öğretmenler</i>	<i>Frekans</i>
Evden çalışma ile ilgili öğretmenlerin tercihleri	Öncelikli tercihim olmaz	G1, G2, G3, G4, G5, G6, G7, G8	8
	Öncelikle tercih ederim	-	0
	Görüş bildirmeyen	G9, G10, G11, G12	4

Öncelikli tercihinin evden çalışma olmadığını belirten G7 bunu “İş ortamının evden uzakta olması çok avantajlı bir şeymiş, bu süreçte bunu öğrendik” şeklinde ifade ederken, G8 evden çalışmanın zorluğunu “Yüz yüze eğitim sürecinde ikisinin ayrı olması dinlendiriciydi. Evin içinde olunca, evde sıkıntılar olunca, ders saati gelince, o sıkıntı orada durunca sen o dersi işlemeye çalışıyorsun” şeklinde dile getirmiştir. G6 evden çalışmanın öğretmenlik mesleğine uygun olmadığını “Bizim mesleğimiz için söylüyorum. Bir yönetici olsaydı, farklı bir firmada veya proje üzerinde çalışıyor olsaydık avantajları olabilirdi, zaman-mekân anlamında avantajları olabilirdi. Bizim mesleğimiz için avantajı hiç yok bana göre” şeklinde belirtmiştir.

Evden çalışma ile ilgili tercihlerinin yanında araştırmaya katılan öğretmenlere ayrıca yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim arasındaki tercih yapmak durumunda kalsalardı kendi çalışma koşullarını ve verimliliklerini göz önünde bulundurdıklarında tercihlerinin hangi yönde olacağı sorulmuş ve tamamının (f=12) tercihinin yüz yüze eğitimden yana kullandıkları, uzaktan eğitimde öğrencilerle aynı fiziksel ortamı paylaşamamaktan dolayı etkileşimin azalmasını ve evden çalışmanın dezavantajlarını gerekçeleri arasında sıraladıkları görülmektedir.

Tablo 8.

Öğretmenlerin Yüz Yüze Eğitimle Uzaktan Eğitim Arasında Tercih Durumları

<i>Alt Tema</i>	<i>Kod</i>	<i>Öğretmenler</i>	<i>Frekans</i>
Öğretmenlerin yüz yüze eğitimle uzaktan eğitim arasında tercih durumları	Tercihim öncelikle yüz yüze eğitim olur	G1, G2, G3, G4, G5, G6, G7, G8, G9, G10, G11, G12	12
	Tercihim öncelikle uzaktan eğitim olur		0

G2, yüz yüze eğitimle ilgili tercihinin “... ben bir öğretmen olarak her zaman sınıf ortamını, sınıf içerisinde, öğrencinin gözünün içine bakarak ders işlemeyi tercih ederim” şeklinde gerekçelendirirken G7, tercih nedenini “Kesinlikle yüz yüze olur. Birincisi küçük çocuğumun olması ve bana rahat vermemesi, ikincisi motivasyon kaybım var uzakta” şeklinde açıklamıştır. G9, yüz yüze eğitimi öncelikli olarak tercih etmesinin gerekçesini evden çalışmanın zorluklarından yola çıkarak “Kapıyı çekip evden çıkmak çok daha iyi. Siz ne kadar planladım deseniz de evdeki iş hiç bitmiyor” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerden yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim arasındaki tercihlerini “Neden uzaktan eğitim değil?” ve “Neden yüz yüze eğitim?” şeklinde gerekçelendirmeleri istendiğinde verdikleri cevapların uzaktan eğitimin sınırlılıklarıyla ve yüz yüze eğitimin ön plana çıkan avantajlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Teknik sorunlar ve öğrenci katılımının az olmasından sonra katılımcılar tarafından en çok ifade edilen gerekçelerin evden çalışmanın öncelikli tercih olmamasının nedenleri ile benzeştiği görülmektedir.

Tablo 9.

Öğretmenlerin Yüz Yüze Eğitimi Tercih Etmelerinin Gerekçeleri

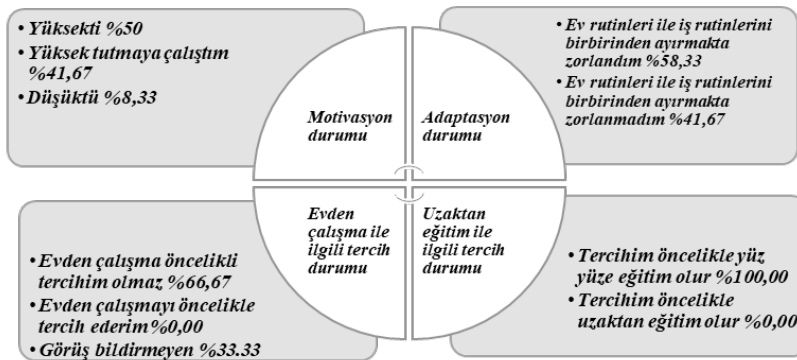
Niçin Uzaktan Eğitim Değil?	Neden Yüz Yüze Eğitim?
Teknik problemler verimi olumsuz etkilemekte (12)	Daha verimli (12)
Tüm öğrencilerin katılımı sağlanamamakta (12)	Daha aktif ve eğlenceli (4)
Mesleki doyum yeterince sağlanamamakta (10)	Öğrencileri motive etmek daha kolay (4)
Öğrencilerle iletişim ve etkileşim yeterli düzeyde olmamakta (8)	Okulda öğrencilerin sosyal ihtiyaçları da karşılanmakta (3)
Öğretmen motivasyonu yeterli düzeyde olmamakta (7)	Okul ortamının çocukların gelişimine farklı katkıları var (3)
Rehberlik çalışmaları sınırlı kalmakta (4)	Okulda öğrencinin gelişimi bütünlük içinde takip edilebilmekte (2)
Aşırı bilgisayar kullanımına neden olmakta (3)	Öğrenciler daha düzenli (1)
Küçük yaş grupları için uygun değil (5)	
Ders saatleri az (3)	

Gerekçeler içerisinde mesleki doyum sağlayamamanın, motivasyon eksikliğinin, iletişim ve etkileşimin sınırlı olmasının öğretmenlerin öncelikle yüz yüze eğitimi tercih etmelerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu gerekçelerin öğretmenlerin evden çalışmaya uzak bakmalarının nedenleri ile örtüşmektedir. G4 mesleki doyum sağlayamama ile ilgili düşüncesini “Öğrencilere dokunamamak, görememek, o da bizim için dezavantaj, beslenme kaynaklarımız kesildi. Göremiyorsun, hissedemiyorsun, bakamıyorsun, ya sanki sanal ortam. Bir iletişim olmayınca robotlaşma gibi bir şey oluyor” olarak ifade etmiştir.

G12 tercihinin yüz yüze eğitimden yana olduğunu belirtirken evden çalışma döneminde motivasyon kaybına neden olan durumları “Yeri geldi sanki kendi kendimize konuşuyormuşuz gibi hissettik. Bu motivasyonumuzu, yani kendi adıma söyleyeyim motivasyonumu düşürdü. Yüksek tutmaya çalıştım, ama zaman zaman etkilendim. Bir de ister istemez uyku düzenimiz bozuldu, yeme düzenimiz bozuldu, daha çok yemek yemeye başladık, biraz hantallaştık. Sürekli ev ortamında olmak bizi biraz bunalttı” şeklinde dile getirmiştir. Katılımcıların çoğu öğretmenlik mesleğinin en önemli motivasyon kaynağının öğrenci ile olan iletişim ve etkileşim olduğunu vurgularken G7 bu düşüncesini “Biz öğretmen milleti gözüne bir bakacağız, çocuk anladı mı anlamadı mı o gözlerle teyit edeceğiz. Bizim mesleğimizde en önemli şey zaten motive olmak, öğrencinin anladığını hissetmek” şeklinde, G8 ise “Bizim meslek grubumuz için aksi çok zor. Bu şekilde ben öğrenciyi ulaşamıyorum. Çocukların bakışlarından anlayıp anlamadıklarını anlıyorum. Burada o duyguyu alamıyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada pandemiye bağlı tüm eğitim kademelerinde ilk defa uygulanan uzaktan eğitim ile ilgili sürecin en önemli paydaşlarından biri olan öğretmenlerin uzaktan eğitime geçilmesiyle birlikte deneyimledikleri evden çalışma modeli ile ilgili görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkılarak öğretmenlerin evden çalışma dönemindeki motivasyon durumları, evden çalışma modeline adaptasyon düzeyleri, evden çalışmanın avantaj ve dezavantajlarına ilişkin görüşleri, evden çalışma ile ilgili tercih durumları ve evden çalışmanın öğretmenlik mesleğine uygunluğu ile ilgili düşünceleri analiz edilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki diyagramda genel olarak görülmektedir.

Şekil 1. Analiz Sonuçları

Olağan dönemlerde yapılan evden çalışma modelinden farklı olarak Covid 19 salgını döneminde birçok çalışan tercihen değil zorunlu olarak kendisini bu sistemin içerisinde bulmuştur. Bu ise beraberinde yeni duruma adaptasyon ve odaklanma ile ilgili sorunları getirmiştir. Bulaş riskini azaltmak için başvurulan önlemlerden birinin okulların kapatılması ve yüz yüze eğitimin yerini uzaktan eğitimin almasıyla öğretmenlerin de çalışma şekli zorunlu olarak evden çalışmaya dönüşmüştür. Özellikle temel eğitim ve ortaöğretimde görev yapan, okul/sınıf ya da bu amaçla düzenlenmiş eğitim ortamlarına alışkın olan öğretmenler için uzaktan eğitimle birlikte evden çalışma kavramını da gündeme getirmiştir.

Öğretmenler genel olarak pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim çalışmalarıyla eğitiminde oluşan boşluğun bu eğitim modeli ile mümkün olduğunca kapatılmaya çalışıldığı görüşünde olmakla birlikte bu dönemde motivasyonlarını olumsuz etkileyen faktörler arasında evden çalışmayı, okul/sınıf ortamından uzak olmayı ve bu nedenle de öğrencilerle yeterli etkileşimde bulunamamalarını belirtmişlerdir. Öğrencilerle etkileşimin azalmasının öğretmenlerin motivasyonunu düşürmüş olması uzaktan eğitimin sınırlılıkları ile ilgili Tekin (2022), İpekli (2022), Metin ve vd. (2021) ve Sığın (2020)'in araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Metin ve arkadaşları, yaptıkları çalışmada öğretmenler öğrencileri yüz yüze göremedikleri için etkileşimin azaldığı, buna bağlı olarak ders etkinliklerinde ve değerlendirmede problemler yaşandığı sonucuna ulaşmışlardır. İpekli ise çalışmasında katılımcıların "Eğitimin en iyi şekilde gerçekleşmesi için yüz yüze etkileşim gereklidir" ifadesine pandemi öncesinde kararsızım/katılıyorum; pandemi sonrasında katılıyorum düzeyinde görüş belirttikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada da katılımcı öğretmenlere göre yeterli etkileşimin olmamasının temel nedeni öğrencilerle aynı fiziki ortamı paylaşamamaktır.

Evden çalışmaya uygun olan sektörler ve meslek grupları ile ilgili yapılan çalışmalarda (Akça & Tepe Küçüköğlü, 2020; Bilginoğlu, 2020; Deoitte, 2020) eğitim sektörü evden çalışma düzenine uygun sektörler arasında ve öğretmenlik mesleği de evden çalışmaya uygun meslekler arasında yer almakla birlikte bu çalışmada mesleği icra eden öğretmenlerin aynı görüşte olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların bir kısmı (f=4) bu konuda doğrudan görüş bildirmekten önemli kısmı (f=8) evden çalışmanın öncelikli tercihleri olmayacağını belirtmişlerdir. Nitekim çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun tercihi eğitim ortamı olmuştur. Öğretmenlerin bu tercihlerinin gerekçeleri arasında öğrencilerle aynı fiziksel ortamı paylaşamama ve buna bağlı ortaya çıkan motivasyon kaybının, verimliliğin ve mesleki doyumun yeterince sağlanamamasının, sınıf ortamı dışında mesleklerinin gereklerini yeterince yerine getirememelerinin, ev-iş rutinlerini ayırmakta zorlanmalarının, evden çalışırken rol ayrıştırması konusunda güçlük yaşamalarının olduğu görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre katılımcıların evden çalışmaya uzak bakmalarının nedenlerinden bir diğeri ev rutinleri ile iş rutinlerini birbirinden ayıramıyor olmaları ve mesai kavramının belirsizleşmesidir. Metin vd. (2021) ve Çok (2021)'un çalışmalarında uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin çalışma şartlarına ilişkin bulguları bu durumu doğrulamaktadır. Bu çalışmalarda öğretmenler uzaktan eğitimde yüz yüze eğitimde olduğundan daha fazla yorulduklarını, çalışma yüklerinin arttığını, daha fazla çaba harcamak durumunda kaldıklarını ve boş zamanlarının ortadan kalktığını ifade etmişlerdir (Metin, Gürbey, & Çevik, 2021:85; Çok, 2021:96). Karadeniz ve Zabcı (2020)'nin araştırma sonuçlarına göre çalışma saatlerinin yoğunluğu öğretmenlerin algıladıkları stresi anlamlı derecede artırmaktadır ve ev ortamından kaynaklı sorun yaşayan öğretmenlerin algıladıkları stres ve olumsuz duygular sorun yaşamadığını bildiren öğretmenlerden yüksektir. Diğer yandan çalışma saatlerindeki artış, ev rutinleri ile okul işlerinin ayrıştırılamaması, çocuğu ile yeterince ilgilenememe gibi özel hayatla iş yaşamının birbirine karışmasının yarattığı güçlükler öğretmenleri zorlayan etkenlerin başında gelmiştir (Karadeniz & Zabcı, 2020:312).

Araştırmada katılımcılara uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitim arasında tercih durumları sorulduğunda bu defa verilen yanıtların tamamının (f=12) yüz yüze eğitimden yana olduğu görülmektedir. Katılımcılara öncelikli tercihlerinin yüz yüze olması yönündeki görüşlerinin gerekçeleri sorulduğunda önemli bir kısmı (f=10) uzaktan eğitimle mesleki doyumun yeterince sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Okul ortamında bulunmama ve öğrenci ile aynı fiziksel ortamı paylaşamama katılımcılar tarafından öğretmenlik mesleği için çok uygun görülmemektedir. Bu bulgu öğretmenlerin yüz yüze ve uzaktan eğitime ile ilgili görüşleri üzerine yapılan birçok çalışmanın sonuçları (Kışla (2015); Ağır (2007); Ateş ve Altun (2008); Şimşek vd. (2010); Yıldız (2016); Ülkü (2018); Akdiş (2022) ile benzerlik göstermektedir. Akdiş (2022), çalışmasında pandemi öncesi uzaktan eğitime yönelik öğretmen tutumlarını orta düzey olarak tespit ederken pandemi döneminde yine orta düzey ancak anlamlı olarak daha düşük seviyede olduğunu gözlemlemiştir (Akdiş, 2022:57). Tekin (2022), İpekli (2022), Aytun ve Özgüzel, (2020), Metin vd. (2021), Karadeniz vd.(2020)'nin araştırma sonuçlarında da öğretmenlerin uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitim arasındaki tercih durumları bu çalışmada elde edilen öğretmen görüşleri ile örtüşmektedir.

Sonuç olarak araştırmada elde edilen bulgulara göre temel eğitim ve ortaöğretim kademelerinde görev yapan öğretmenler pandemiye bağlı zorunlu olarak deneyimledikleri evden çalışma modelinin dezavantajlarının avantajlarına oranla daha fazla olduğu kanısına sahiptirler ve araştırmaya katılan öğretmenlerin evden çalışma ile ilgili memnuniyet düzeyleri düşüktür. Katılımcı öğretmenlerin evden çalışma ile ilgili olumsuz görüş bildirmelerinin temel nedenlerinden biri öğrencilerle aynı fiziksel ortamı paylaşamıyor olmaları ve bunun öğretmenlik mesleği için büyük bir eksiklik olarak değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır. Özetle öğretmenlere göre evden çalışma modeli öğretmenlik mesleğinin doğasına aykırıdır. Diğer yandan ev-iş rutinlerini birbirinden ayırmakta güçlük çeken, iş- aile-özel yaşam dengesini kurmakta zorlanan öğretmenler için evden çalışma öncelikle tercih edilebilecek bir çalışma modeli değildir.

Öneriler

Zaman içerisinde uzaktan eğitimin daha fazla eğitim sisteminde yer alması muhtemel olduğundan öğretmenleri için de evden çalışma daha fazla gündeme gelen bir çalışma şekli olacaktır. Öğretmenlerin uzaktan eğitim ile ilgili yetkinliklerinin artırılması ev ortamında çalışırken duydukları kaygı ve stres düzeyinin azalmasına, iş-yaşam dengesini kurabilmelerine katkı sağlayacaktır.

Bu araştırmada öğretmenlerin genel olarak uzaktan eğitim sürecinde deneyimledikleri evden çalışma modeli ile ilgili görüşleri incelenmiştir. Daha ileri araştırmalarda cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, mesleki kıdem vb. değişkenler üzerinden araştırmanın çerçevesi genişletilebilir.

Kaynakça

- Akça, M., & Tepe Küçüköğlü, M. (2020). Covid-19 ve iş yaşamına etkileri: evden çalışma. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 8(1), 71-81.
- Akdiş, D. (2022). *Ortaokul öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının COVID-19 pandemisiyle değişiminin ve eğitim teknolojisi standartları öz yeterliklerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi
- Aybat, B., & Özgün, B. (2020). *Uzaktan eğitim şartı: uzaktan eğitimin yol haritası*. Abaküs Yayınları.
- Aykar, A. N., & Yurdakul, H. İ. (2021). Erken çocukluk öğretmenlerinin acil uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Temel Eğitim Dergisi*, 3(2), 6-14.
- Aytun, U., & Özgüzel, C. (2020). *Sarkaç*. <https://sarkac.org/2020/04/turkiyenin-evden-calismasi-mumkun-mu>
- Bakioğlu, B., & Çevik, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baydar, G. (2012). Evden çalışanların gündelik yaşam pratikleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 35,61-78.
- Berigel, M., & Çetin, İ. (2019). *Açık ve uzaktan öğretimde öğreten ve öğrenen rolleri*. E. Pegem Yayınları.
- Bilginoğlu, E. (2021). Covid-19 Pandemisi sırasında uzaktan çalışmanın artan önemi: Bilinen Yanlışlar ve Doğruları. *Çalışma ve Toplum*, 2(69),1099-1146.
- Çok, C. (2021). *Öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin öz yeterlik algısı ve pandemi sürecinde uzaktan eğitimde karşılaştıkları engeller* (Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Demirbilek, S. (2007). Sanal çalışma ekseninde sanal işgören. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(13), 69-90.
- Deoitte. (2020). *Küresel Covid-19 salgınının Türkiye’de farklı kategorilere etkileri*. <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/consulting/articles/kuresel-covid-19-salgininin-turkiyede-farkli-kategorilere-etkileri.html>
- Gökmen, Ö. F., Duman, İ. & Horzum, M. (2016). Uzaktan eğitimde kuramlar, değişimler ve yeni yönelimler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 29-51.
- ILO. (2020). *COVID-19 Ortamında ve sonrasında uzaktan çalışma uygulama kılavuzu*. Cenevre: Uluslararası Çalışma Ofisi. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_759299.pdf
- İpekli, N. (2022). *Öğretmenlerin Covid-19 pandemisi öncesi ve sonrasındaki uzaktan eğitime yönelik*

- tutumlarının incelenmesi (Sakarya İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Karadeniz, G., & Zabcı, N. (2020). Pandemi döneminde uzaktan eğitim veren öğretmenlerin çalışma koşulları ve algıladıkları stres ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(22), 301-314.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kavi, E., & Koçak, O. (2010/2). Bilgi toplumunda evden çalışmanın etik boyutu. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 2(59),69-88.
- Kırcı, B. (2019). Evden çalışma: özgürlük mü, esaret mi? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 173-196.
- Koyuncu, A. G. (2006). *Enformel sektörde kadın emeği* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Meşhur, H. F. (2010). Organizasyonların tele çalışmaya ilişkin tutumlarına ilişkin bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 1-24.
- Metin, M., Gürbey, S., & Çevik, A. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik öğretmen görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 66-89.
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.
- Serinikli, N. (2021). Covid19 salgın sürecinde örgütsel değişim: uzaktan/evden çalışma modeli. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 277-288.
- Sezgin, S. (2021). Acil uzaktan eğitim sürecinin analizi: öne çıkan kavramlar, sorunlar ve çıkarılan dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 273-296.
- Sığın, S. (2020). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesi konusunda öğrenciler ve öğretim elemanları ne düşünüyor?: Tek durumlu bir örnek olay çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Tekin, Ö. (2022). *Okul yöneticilerine göre salgın döneminde uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlar (İstanbul-Maltepe İlçesi Örneği)*.(Yayınlanmamış tez) Maltepe Üniversitesi.
- Toptaş, H. T. (2022). *Pandemi sürecinde uzaktan eğitim veren öğretmenlerin öz-Yeterlik alguları ile uzaktan eğitim tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Tuna, A. A., & Türkmendağ, Z. (2020). Covid-19 pandemi döneminde uzaktan çalışma uygulamaları ve çalışma motivasyonunu etkileyen faktörler. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 3246-3260.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Nobel.
- Ünsar, A., İnan, A., & Yürük, P. (2010). Çalışma hayatında motivasyon ve kişiyi motive eden faktörler: bir alan araştırması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 248-262.
- Yamamoto, G. T., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- Yılmaz, E., Güner, B., Mutlu, H., Doğanay, G. & Yılmaz, D. (2020). *Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği*. Palet Yayınları.
- Yılmaz, T., & Aktaş, F. (2018). Yeni nesil istihdam ve geleceği. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 47-60.